

**ARIZONA SARVISI (CUPRESSUS ARIZONICA) BIOEKOLOGIYASI,  
MANZARAVIYILIGI VA KO'PAYTIRISH TEXNOLOGIYASI**

Usmonova Dilfuza Dilshod qizi

Toshkent davlat agrar universiteti Manzarali bog' dorchilik mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Xolmurdov Mansur

Toshkent davlat agrar universiteti Manzarali bog' dorchilik kafedrasini mudiri Ilmiy rahbar

Aliyeva Fotima Zayniddinovna

Manzarali bog' dorchilik mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7192128>

**Annotatsiya:** Ushbu maqolamizda, Arizona sarvisining tarqalish areali, bioekologiyasi, manzaraviyligi va vegetativ usulda ko'payish texnologiyasi haqida ma'lumotlar berilgan hamda olib borilgan amaliy tajribalar tadbiq qilingan.

**Kalit so'zlar :** Cupressus Arizona , bioekologiya, texnologiya, bog'dorchilik.

**АРИЗОНСКИЙ КИПАРИС (CUPRESSUS ARIZONICA) БИОЭКОЛОГИЯ,  
ДЕКОРАТИВНОСТЬ И ТЕХНОЛОГИЯ РАЗМНОЖЕНИЯ**

**Аннотация:** В данной статье представлены сведения об ареале распространения, биоэкологии, декоративности и технологии вегетативного размножения кипарисовика арizonского и проведены практические опыты..

**Ключевые слова:** Cupressus Arizona , биоэкология, технологии, садоводство.

**ARIZONA CYPRESS (CUPRESSUS ARIZONICA) BIOECOLOGY,  
DECORATIVENESS AND BREEDING TECHNOLOGY.**

**Annotation :** This article presents information about the distribution area, bioecology, decorativeness and technology of vegetative reproduction of the Arizona cypress and practical experiments were carried out.

**Keywords:** Cupressus Arizona, , bioecology, technology, horticulture.

Cupressus Arizona quruq muhitga moslashgan doim yashil ignabargli daraxt bo'lib, urug' bilan ko'payadi. Balandligi 21 metrgacha bo'lgan oddiy daraxt -20 . -25 ° S gacha bo'lgan sovuqqa bardosh qiladi. Sarvning boshqa turlariga nisbatan og'irroq va bardoshli yog'ochga ega. Qalamchasidan va urug'idan ham vegetativ tarzda ko'paytiriladi. Doim yashil daraxt hisoblanadi. 2022-yil o'tkazilgan tajribalarimizda: urug'idan, qalamchasidan ko'paytirish texnologiyasini ilmiy asoslash uchun o'rgandik.



**1-Rasm.** C.ARIZONICAni vegetativ ko'paytirish.

### Metod va tajribalar:

Urug'lar bilan ko'paytirilganda, yaxshi qishloq xo'jaligi texnologiyasidan foydalansangiz, bir vegetatsiya davrida yaxshi rivojlangan ildiz tizimiga ega 30-40 sm balandlikdagi o'simliklarni olishingiz mumkin. O'rta yer dengizi sharoitida u uch yoshga kelib 2 m gacha o'sishga qodir. O'simlik qishda ham, yozda ham manzaraviy ko'rinishga ega. Arizona sarvlari qishga chidamli va sovuqqa chidamli, ammo hayotning dastlabki ikki yoki uch yilidagi yosh o'simliklar qisman muzlashini yoki to'liq sovuq urushini oldini olish uchun qishda sovuqdan saqlanish chorasini ko'rish kerak.

### 1-jadval Tajriba variantlari

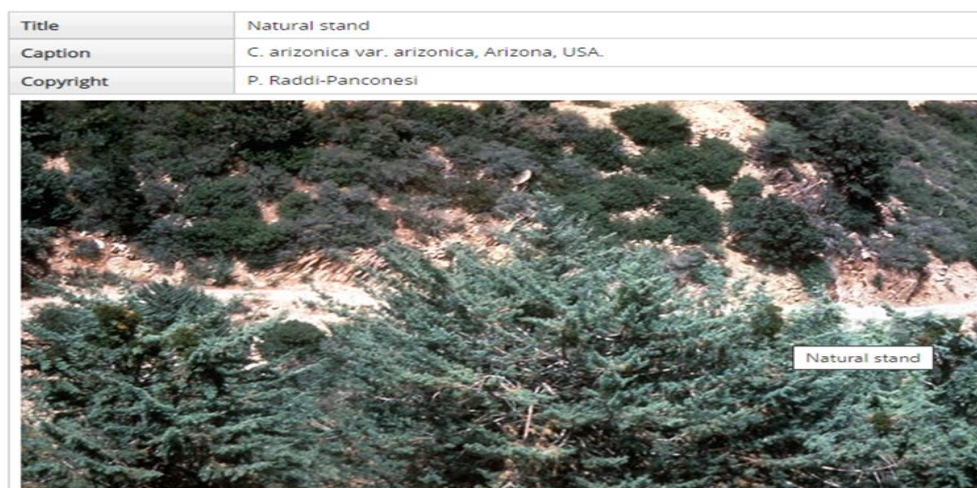
No	Qalamchalari uzunligi	Ildiz harorati	otish	Tajriba muddati
1	24 sm	17 C		2.02.2022
2	26sm	22 C		18.04.2022
3	28sm	30 C		20.08.2022
4	30sm	32 C		23.09.2022

Tajriba 4 variantlarda , 4 muddatda qo'yildi.



### 2-Rasm C.ARIZONICAning qalamchasidan ko'paytirish.

Cupressus Arizona ba'zan Hesperocyparis sifatida ro'yxatga olinadi 2013 yilda AQSh O'rmon Xizmatining Yong'in Ta'siri Axborot Tizimiga (FEIS) qayta ko'rib chiqish nomi Hesperocyparis ga o'zgartirildi ,ammo o'simlik hali ham Cupressus Arizona qabul qilingan nomga ega. Ba'zi taksonomlar Cupressus glabra yoki Hesperocyparis glabra va boshqa navlarni alohida turlar sifatida ko'rsatadilar. Cupressus Arizona var. nevadensis Kaliforniyaning janubiy qismiga xos bo'lib, xavf ostida qolgan taksonomik tur hisoblanadi. Cupressus Arizona var. montana Baja yarim orolida va Meksikada uchraydi. Cupressus Arizona var. stephensonii Kaliforniyaning markaziy qismidan janubiy Baja yarim oroligacha bo'lgan joyda joylashgan. Cupressus Arizona var. glabra Kaliforniyadan Texasning g'arbiy qismiga qadar uchraydi.



### 3-Rasm. *C. ARIZONICA* USA da tarqalishi.

Rangi, daraxt qismlari va po'stlog'ining o'lchami kabi aniq belgilangan sifat va miqdoriy morfologik belgilar o'z-o'zidan beshta alohida turni asoslab berolmaydi, chunki ular taklif qilganideK, belgilarning o'zgaruvchanligi miqdori, albatta, yetarlicha katta ko'rinadi. Yuqoridagi bu to'rtta taksonni *Cupressus arizonica* navlari sifatida tasniflash, Arizona sarvining umumiy nomi AQShning janubi-g'arbiy qismidagi va Meksikaning shimoli-g'arbiy qismidagi mahalliy hududni aks ettiradi. *Cupressus arizonica* - 5-25 m balandlikda o'sadigan o'rtacha kattalikdagi doimiy yashil daraxt. Yoshligida u konussimon tojga ega, yoshi bilan keng ustunli bo'lib qoladi. Qizil-jigarrangdan kul ranggacha bo'lgan po'stlog'i ingichka chiziqlar yoki plastinkalar shaklida yoshga qarab yirtilib ketadi. *Cupressus arizonica* var. *glabra* silliq po'stlog'iga ega. Taroziga o'xshash ignalar chang yashildan kulrang yashilgacha, ba'zan kumush rangga ega bo'lib, nursimon yoki to'rt qirrali novdalarni mahkam bog'lab turadigan juft-juft bo'lib, qarama-qarshi joylashgan. Konuslar qizg'ish jigarrangdan kulranggacha, bir oz yumaloq, 6-8 qalqonsimon yog'ochli tarozilar, kengligi 10-25 mm. Urug'lari och sarg'ish to'q jigarrang, uzunligi 4-8 mm. *Cupressus arizonica* butun dunyo bo'ylab mo'tadil va tropik, quruq iqlim sharoitida manzarali o'simlik sifatida keng tarqalgan. Urug'lar 1882 yilda Arnold Arboretum tomonidan Evropaga yuborilgan. 1918 yilga kelib Italiyaning Neapol shahridagi botanika bog'ida kamida bitta daraxt o'sgan va 1911 yilga kelib iqlimlashtirish orqali Qrimga, Rossiyaga kiritilgan. *Cupressus arizonica* Italiya va janubiy Evropaning boshqa qismlarida yog'ochli daraxti sifatida ekilgan. Dunyo bo'ylab kamida 96 botanika bog'ida ekilgan. Ko'paytirish texnologiyasi. O'simliklar faqat urug' bilan yaxshi ko'payadi. Har bir konusda 48-112 urug' mavjud. Konuslar ikkinchi mavsumning kuzida pishib etiladi. Konuslar yong'in yoki quritish bilan ochilguncha daraxtda saqlanadi. Urug'lar yopiq konuslarda yashovchan bo'lib qoladi, lekin ular bo'shatilganda va namlik ta'sirida unib chiqadi. Urug'larning unib chiqishi uchun tuproq kerak. O'simliklar urug'lik yoki payvandlash yo'li bilan ko'paytiriladi. Urug'lar kamida 1 oy davomida salqin nam hududni talab qiladi. Konuslar bahorda paydo bo'ladi va gulchanglar oktyabrdan martgacha to'kiladi. Daraxtlar  $-17,7^{\circ}$  S gacha sovuqqa bardosh bera oladi.



**4-Rasm.** *C.ARIZONICA* tajriba dalasidaqalamchasidan ekish jarayoni.

#### REFERENCES

1. Acevedo-Rodriguez P, Strong MT, 2012. G'arbiy Hindistonning urug'lik o'simliklari katalogi. Smithsonian Contributions to botanika, № 98. Smithsonian Institution Scholarly Press, Washington DC.
2. Adams RP, Bartel JA, 2009. *Hesperocyparis (Cupressus) arizonica* va *H. glabradagi* geografik o'zgarishlar: RAPDS tahlili. Fitologiya .
3. <https://www.cabi.org/isc/datasheet/17083>
4. Allemand P, 1979. Munosabatlar phylogeniques dans le genre *Cupressus* (Cupressaceae). In: Grasso V, Raddi P, tahrirlar. *Il Cipresso : malattie va difesa* . L'artijiano , Firenze, 51-67
5. Andreoli C, Xenopulos S, 1990. Sarvdan foydalanish. In: Sarv kasalliklari bo'yicha EEC tadqiqotlaridagi taraqqiyot. EUR 12493, Yevropa Ittifoqi, 14-25
6. Anon, 1984. Sarv saratoni ( *Coryneum* [ *Seiridium* ] *cardinale* ). [ *Maladie du cypres ( Korinyum cardinale )* .] Hisobot, Yevropa hamjamiyatlari komissiyasi, № EUR 9200 EN-FR-IT, vii + 72 pp.
7. Bartel, JA, Adams, RP, Jeyms, SA, Mumba, LE, Pandey, RN, 2003. Tasodifiy kuchaytirilgan polimorfik DNKlarga asoslangan g'arbiy yarim shardan *Cupressus* turlarining o'zgarishi. *Biokimyoviy sistematika va ekologiya*, 31(7), 693-702. doi : 10.1016/S0305-1978(02)00229-6
8. Bioxilma-xillik Hindiston, 2017. *Cupressus Arizonica* . Hindiston biologik xilma-xillik portali. <http://indiabiodiversity.org/species/show/229354>
9. BOLDS, 2017. *Hesperocyparis arizonica* . Hayot shohliklari shtrix kodlangan. Hayot tizimlarining shtrix kodi. [http://www.boldsystems.org/index.php/Taxbrowser\\_Taxonpage?taxid=423523](http://www.boldsystems.org/index.php/Taxbrowser_Taxonpage?taxid=423523)
10. Dedrologiya Uzbekistan. Tom II . Tashkent.
11. [www.ziyonet.uz](http://www.ziyonet.uz)